

FORSKARFREDAG

— En del av europeiska Researchers' Night —

Finansieras av
Europeiska unionen

Vetenskap & Allmänhet

FORSKAR FREDAG

ForskarFredag 2023 – VA-rapport 2024:1

ISSN: 1653-6843

ISBN: 978-91-89039-24-7

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA

Grev Turegatan 14, 114 46 Stockholm

E-post: info@v-a.se

Webbplats: www.v-a.se

Facebook/X/Instagram/LinkedIn: [@vetenskapollm](https://www.facebook.com/vetenskapollm)

Redaktör & grafisk form: Vendela Kjerner

Nationell samordnare ForskarFredag och Forskar Grand Prix 2023: Julia Brink.

Foton:

Omslag: Forskaren Linus Andersson låter, tillsammans med Mina Sandberg och Ellie Helqvist, besökarna testa sina doft- och smaksinnen. Foto: Gabrielle Beans

Sida 2: Alba Nova under ForskarFredag 2023. Foto: Vetenskapens Hus.

Sida 15: ForskarFredag i Borås. Foto: Anna Sigge Sida 16: Foto: Adrian Pehrson

ForskarFredag öppnar dörren till forskningen

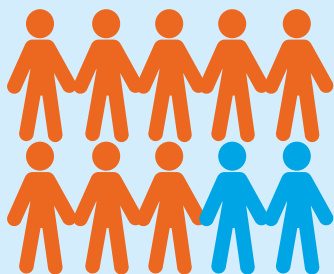
Under årets ForskarFredag kikade fler än 37 000 personer in i forskningens värld genom att delta i experiment, samtal, workshops och låna forskare till klassrummet. De rekordmånga deltagarna kom från mer än hälften av landets kommuner.

Från Lund i söder till Luleå i norr anordnades under den sista veckan i september fler än 120 aktiviteter för att visa hur det är att jobba som forskare och hur forskning går till. Precis som de senaste åren pågick ForskarFredag i nära en vecka och bjöd på såväl på plats-aktiviteter på 24 orter som flera platsoberoende programpunkter där det gick att delta digitalt.

I ForskarFredag är mötet mellan forskare och allmänhet centralt. Oavsett hur du tar del av Sveriges mest spridda vetenskapsfestival ska det alltid finnas möjlighet att prata med forskare inom olika områden. Utbytet ger inblick i yrket och visar att forskare är vanliga människor – men med ovanligt spännande jobb.

Årets festivalprogram innehöll bland annat science cafés, shower, experiment, en virtuell rymdresa, stand up-föreläsning, krisvandring, science slam och quiz där forskare gav ledtrådar – för att inte tala om besök på science centers, museum, lärosäten och forskningsanläggningar. Alla aktiviteter var kostnadsfria och bands samman av temat *Människan, hälsan och vattnet*.

Dessutom gick det att låna forskare till klassrummet och delta i medborgar-

8 av 10 av besökare* uppgav att de har lärt sig mer om forskning under ForskarFredag 2023.

*av de 1 517 som svarade på utvärderingen

forskningsprojektet Plastexperimentet, både under våren och hösten.

Varma tack till alla arrangörer, forskare, lärare, elever, privatpersoner och samarbetspartners som bidrog till ForskarFredag 2023.

ForskarFredag är en del av den europeiska vetenskapsfestivalen European Researchers' Night som anordnas sista helgen i september varje år. Vi syns igen den 23–28 september 2024!

ForskarFredag-gänget

på föreningen Vetenskap & Allmänhet

1

2

3

4

5

6

FORSKARFREDAG ARRANGERADES PÅ 24 ORTER. BLAND ANNAT GICK DET ATT ...

- 1 gå på forskar-stand up med under ForskarFredag och se en av deltagarna i Forskar Grand Prix i Umeå
- 2 delta i astronomiexperiment, testa minnet och spela schack med forskare under ForskarFredag i Stockholm
- 3 måla med kemi, gå på forskarshow och upptäcka stjärnhimlen på ForskarFredag i Karlshamn
- 4 få en inblick i framtidens sjukvård, gå på nätverksfrukost och ta del av den forskning om krisberedskap under ForskarFredag i Skövde
- 5 experimentera, se shower och träffa forskare under ForskarFredagsmys på Curiosum i Umeå
- 6 gå på artjakt för att rapportera in vad du hittade till European BioBlitz - totalt kom 64 397 foton in från 8720 personer runt om i Europa!

7

8

7 delta i workshoppar, kemishower och en massa prova på-aktiviteter under SciFest i Uppsala

8 träffa konservatorer på Vasamuseet och testa deras forskningsmetoder

9 prata med sömnforskare, gå musikal om havet samt testa mobilspel mot psykisk ohälsa på ForskarFredag i Piteå

10 spräcka myten om forskare, testa på framtidens klimatsmarta mat, fånga och studera smådjur i Viskan och träffa forskare på stan under ForskarFredag i Borås

11 träffa mängder av forskare på Alba Nova, delta i experiment och se Stockholms deltävling i Forskar Grand Prix

Foto: Gabby Beans, Vetenskapens Hus, Sofia Fredholm, Martin Holtmann, Vetenskap & Allmänhet, SciFest, Piteå Science Park, Anna Sigge, Vetenskapens Hus

9

10

11

BESÖKARE

37 000

personer deltog i aktiviteter under ForskarFredag 2023.

Av de **1517** som var med i utvärderingen tyckte

Hade du möjlighet att ställa frågor eller prata med forskarna?

36%

Ja, jag ställde en fråga

45%

Ja, men valde att inte göra det

3%

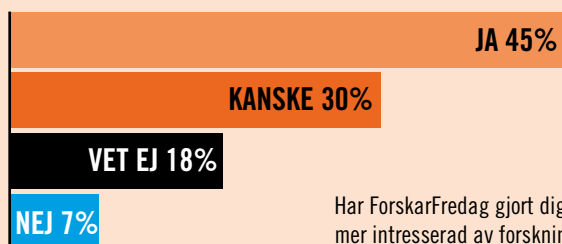
Vet ej

5%

Nej

73%

ATT AKTIVITETEN
DE DELTOG I
VAR INTRESSANT

Har ForskarFredag gjort dig mer intresserad av forskning?

*av de 62 som svarade på utvärderingen

FORSKARE

Tror du att du har bidragit till att inspirera unga till att vilja satsa på en forskarkarriär?

JA 67%

VET EJ 32%

NEJ 2%

Kanske 7%

93%

av forskarna* kan tänka sig att medverka i ForskarFredag igen

62%

av forskarna* svarade att de har blivit bättre på att berätta om sin forskning på ett lättförståeligt sätt efter att deltagit i ForskarFredag

500

forskare och doktorander medverkade under ForskarFredag 2023

DELTA I FORSKNING OM JORDHÄLSA OCH NEDBRYTNING!

Öv ner
månader
tepsarna
titat

100
FORSKARFREDAG

Forskaren Judith Sarneel berättar om olika faktorer som påverkar hur lång tid det tar för något att brytas ner i jorden. Besökarna på Curiosum under ForskarFredag i Umeå kunde gräva upp föremål och få svar på sina frågor. Foto: Vetenskap & Allmänhet

EXEMPEL PÅ FORSKARLÅN UNDER 2023

Ta del av några poster som publicerats i sociala medier av forskare, lärare och skolor under vårens och höstens omgångar av låna en forskare.

Idag besökte jag och Josefin Forslund Sjöfruskola i Umeå och pratade med 4:orna om vad vi gör som forskare. Vi gick förbi 3 klasser idag och imorgon går vi till en klass till! ...

15 000

ELEVER HAR TRÄFFAT FORSKARE
SOM EN DEL AV LÅNA EN
FORSKARE SEDAN 2021.

... Alla fick testa att göra ett experiment var vi fiskade upp DNA från frukt.

/Josy ter Beek, forskare Umeå universitet

Eleverna på det naturvetenskapliga programmet fick besök av Martin Dahlqvist från Linköpings universitet. Han berättade om hur han använder en superdator med samma kapacitet som 60 000 datorer för att framställa nya hållbara och effektiva material! Kanske är det någon av våra elever som deltar i jakten på nya material i framtiden? /Jensen gymnasium Norrköping

Dubbla lån gav fler möjlighet

För tredje året i rad gick det att låna forskare på nationell nivå. Grundidén är, precis som i hela ForskarFredag, att visa den stora variation som finns inom forskarkyrket, och att det finns lika många vägar dit som det finns forskare.

För första gången gick det att låna forskare både under vår- och höstterminen. Totalt 373 klasser runt om i landet fick besök av en forskare som berättade om vad de sysslar med om dagarna och varför de har valt yrket.

Ann-Helen Patomella, forskare i vårdvetenskap

vid Karolinska Institutet, träffade två klasser under höstens låneperiod. Hon träffade en på plats och en digitalt och pratade bland annat om hur stillasittande påverkar vår hälsa.

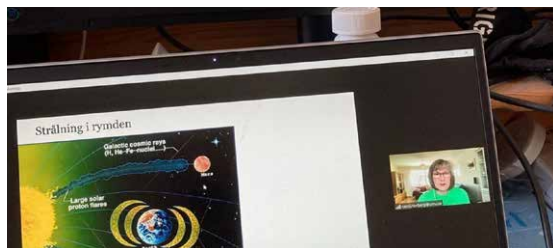
– Det var roligt att träffa eleverna, speciellt att höra deras resonemang och nyfikna frågor. Det tar jag med mig till mina uppdrag på universitetet. De var nyfikna på hur mycket forskare tjänar, vad vi gör och på vilket sätt min forskning kan

Ann-Helen
Patomella

Nu är det fredag hela veckan iom ForskarFredag och låna en forskare – och jag har redan träffat flera skolklasser och berättat saker som är bra att kunna för ortnamnsforskare. Jag har också fått tuffa frågor, t.ex. vad som skulle hända om en forskare får för sig att stjäla arkivmaterial!? /Josefin Devine, forskare, Institutet för språk och folkminnen

I dag fick eleverna lyssna på suveränt intressanta Carol Norberg som tydligt, innehållsrikt och engagerat berättade om sin forskning kring strålning i rymden och på jorden ett bättre avslut på veckan kunde mina studenter inte fått – så mycket duktiga forskare vi har i Sverige och så kul att de vill ut i landet och prata med studenter! Ni gör verklig skillnad och er själva och forskarvärlden mer levande. /Jenny Jansson, lärare, VBU Dalarna

Min skolturné har startat! Det är så roligt att få träffa skolbarn runt om i Sverige och prata om vilka miljöproblem som finns, hur politiker ska kunna ta del av vad forskare vet och vilken kunskap vi kan använda för att göra något åt miljöproblemen. /Karin Gustafsson, forskare, Örebro universitet

99%

AV LÄRARNAS SVAR PÅ
UTVÄRDERINGEN VILL LÅNA
FORSKARE IGEN

att träffa forskare i skolan

ändra personers möjligheter att leva ett gott och hälsosamt liv. De hade också egna förslag på forskningsmetoder, säger Ann-Helen Patomella.

Eftersom besöken kan ske på plats eller online, är det möjligt att låna forskare över hela landet. Besöket anpassas efter lyssnarnas intressen och ålder i samråd med läraren som bokar. Ibland läggs fokus på forskaren som person och vägen till yrket, och ibland mer på själva forskningen.

Johanna Lundqvist, lärare på Bona folkhögskola, har lånat forskare flera år i rad,

och vävt in länen i en hel vetenskapsvecka.

– Det kändes som att de studerande fick en vitamin-injektion av att träffa forskare som var så engagerade. Vi var väldigt stolta, deltagarna ställde så bra frågor – och forskarna var otroligt bra på att svara. Mötet med en person som kan något på detaljnivå är så roligt och behöver inte nödvändigtvis bli svårt. Engagemanget smittar och vi vill förstås att deltagarna ska känna att kan hen, så kan jag!, berättade Johanna Lundqvist i en intervju som finns att läsa på forskarfredag.se.

60 000 plastföremål har samlats in under två år

I Plastexperimentet har skolelever och allmänhet under två år hjälpt till att ta reda på hur mycket plastskräp det finns i olika naturtyper i Sverige.

Syftet var att öka kunskapen om varför plast hamnar i naturen genom medborgarforskning. Här innebär det att deltagarna samlar in data som används i ett rikigt forskningsprojekt och parallellt lär sig mer om den vetenskapliga processen.

I Plastexperimentet plockade deltagarna skräp längs en 100 meter lång sträcka, delade in fynden i olika kategorier och rapporterade in resultaten i en databas. Högstadiе- och gymnasieelever kunde också göra en laboration för att identifiera vilken typ av plaster de hade hittat.

Totalt undersöktes 339 platser under 2022-2023 och deltagarna identifierade nära 60 000 plastobjekt på en yta lika stor som 99 fotbollsplaner. Cigarettfimpar var det vanligaste skräpet i samtliga naturtyper.

– Att samla in data till min forskning med hjälp av allmänheten var ett roligt sätt att få in en stor mängd data och samtidigt sprida kunskap om plastens inverkan på vår miljö. Det var

VAD HITTADE VI UNDER 2022-2023?

21 % FIMPAR

10 % HÄRDA PLAST-FÖRPACKNINGAR

16 % MJUKA PLAST-FÖRPACKNINGAR

53 % ÖVRIGA KATEGORIER

OMRÅDEN SOM UNDERSÖKTES

336 badplatser/stränder	155 parker
88 naturområden	32 vattendrag

spännande att få frågor från eleverna som deltog i projektet, säger Bethanie Carney Almroth, professor i ekotoxikologi och zoofysiologi vid Göteborgs universitet och ansvarig forskare i Plastexperimentet, som är ett samarbete mellan Håll Sverige Rent, Göteborgs universitet och Vetenskap & Allmänhet.

Datan som samlats in kommer att användas för att söka svar på vilken typ av plastskräp som finns och var i Sverige samt om det finns variationer mellan olika miljöer. Under 2024 sammanställs resultaten i en populärvetenskaplig rapport. Läs mer på [plastexperimentet.se](#)

RÖSTER FRÅN DELTAGARE

“Bra att det var möjligt att träffa den ansvariga forskaren på zoom. Det är viktigt att de resultat som forskarna kommer fram till återkopplas till eleverna. Då ser eleverna att de faktiskt har bidragit på riktigt.” **Lärare**

“I åk 6 kunde jag mycket tydligt knyta plastexperimentet till en uppgift om kartor, geografiska undersökningar och källkritik.” **Lärare**

“Mycket som man inte tänker på är eller innehåller plast, typ frigolit och ciggarett.” **Elev**

“Det är viktigt på riktigt när det är forskningsmaterial som kommer till användning.” **Lärare**

“Att få delta praktiskt och bidra till forskning ökar förståelsen för vad det innebär. Mina elever tyckte det var lite högtidligt att delta.” **Lärare**

"Hur är det att vara forskare? Fråga årskurs 5!
De senaste skolveckorna har eleverna arbetat
med ForskarFredag och fått chansen att vara
medforskare till Plastexperimentets forskare
Bethanie Carney Almroth.

Vi har samlat in plast på en yta på 100m×3m
och kategoriserat dem efter platsort. Den sista
delen av experimentet var att redovisa våra fynd
i databasen så att Bethanie kunde använda det
i sin forskning om vilken plast Sverige har i olika
naturområden.

Genom att arbeta med ForskarFredag har vi
lyckats ta vårt hårda arbete med de globala
målen från lokalt till GLOKALT!"

**Vittra Rösjötorp International i Sollentuna
deltog i Plastexperimentet under våren 2023
och delade med sig av sina erfarenheter.**

FOTO: VITTRA RÖSJÖTORP INTERNATIONAL

FOTO: ST ESKILS GYMNASIUM

Efter att ha samlat in skräpet jobbade
eleverna på St Eskils gymnasium i Eskilstuna
med att identifiera olika plasttyper genom
att testa plastens egenskaper i vatten, i olja
och under förbränning.

Finalisterna tog sig vidare från deltagningar i Lund, Umeå, Luleå, Stockholm, Eskilstuna och från Forskar Grand Prix Digital.

Finalen hölls på Vasateatern i Stockholm. Från vänster: Emelie Crafoord, Charlotte Sylwander, Sofie Mohlin,

Kyckling och cancer tog hem

Att presentera sin forskning på ett begripligt och spännande vis är utmanande för de flesta forskare. I Forskar Grand Prix dras det till sin spets – presentationerna får bara vara fyra minuter långa!

Årets tävling avgjordes på Vasateatern i Stockholm. När publikens och jurys röster räknats stod det klart att årets pokal gick till Sofie Mohlin, vars forskning handlar om att använda kycklingembryon för att förstå barncancer.

– Väckligt roligt att på det här fina arrangemanget få vara den som till slut står där längst fram på scenen, säger Sofie Mohlin, Lunds universitet.

Jurymedlem Lena Nordlund, Sveriges Radio, bedömde hur lätt det var att förstå de korta presentationerna. Hon berömde samtliga forskare för att vara begripliga och lyckas koppla sina svåra ämnen till publikens verklighet.

– Sofie hade ett engagemang och berättade

Johanna Mayer, Karin Bergman Rimbe och Kishore Vishwanathan.

Foto: Erik Cronberg

segern i Forskar Grand Prix

på ett väldigt mänskligt sätt om svår genetisk forskning, säger hon.

Andraplatsen kneps av Johanna Mayer, Karolinska Institutet, som forskar om Alzheimer. På tredjeplats kom Kishore Vishwanathan, Sveriges lantbruksuniversitet, som forskar om relationen mellan cyanobakterier och mossor.

De sex finalisterna kvalificerade sig via deltävlingar i samband med ForskarFredag.

FINALISTER 2023

Karin Bergman Rimbe Mälardalens universitet
Emelie Crafoord Luleå tekniska universitet
Johanna Mayer Karolinska Institutet
Sofie Mohlin Lunds universitet
Charlotte Sylwander Högskolan i Halmstad
Kishore Vishwanathan
 Sveriges Lantbruksuniversitet

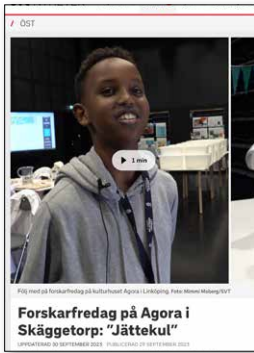

Bild: SVT Nyheter Öst, 29 sept 2023

Bild: Länstidningen, 14 okt 2023

FORSKARFREDAG I MEDIA

137 gånger nämndes **ForskarFredag, Forskar Grand Prix, Låna en forskare** eller **Plastexperimentet** i tryckt press, radio, TV eller redaktionella webbsidor under 2023.*

FLER EXEMPEL PÅ ARTIKLAR OCH INSLAG:

- MEST PLASTSKRÄP PÅ STRÄNDER
Dagens ETC, 6 april 2023
- DELTA I UNIKT FORSKNINGSPROJEKT
- LETA SKRÄP PÅ STRÄNDER
Hamnen, 19 april 2023
- LÅNA UT DIG SOM FORSKARE
Akademiliv, 25 maj 2023
- EFTERLYSNING: SKRÄPLOCKARE I NORR
Forskning & Framsteg, 5 september 2023
- FORSKARE VÄCKER ELEVERS KUNSKAPSTÖRST
Universitetsläraren, 15 september 2023
- VETENSKAPSFESTIVAL I HELGEN:
"KÄNNIS LITE ÄCKLIGT OCH SPÄNNANDE"
P4 Uppland, 22 september 2023
- RESEARCHERS TAKE THE STAGE – PLUS BEER
ORDERS – AS EUROPE CELEBRATES LAB WORK
Horizon: The EU Research & Innovation Magazine,
27 september 2023
- FLER ÄN 1000 ELEVER TRÄFFAR FORSKARE
FRÅN HÖGSKOLAN I SKÖVDE
IT-Pedagogen, 28 september 2023
- MYCKET ATT GÖRA UNDER FORSKARFREDAG
P4 Sjuhärad, 28 september 2023
- FAMILJEDAG PÅ KALEIDO SKA VÄCKA
UNGAS INTRESSE FÖR FORSKNING
IT-Pedagogen, 28 september 2023
- FORSKARFREDAG LOCKADE NYFIKNA BESÖKARE
Skaraborgs Allehanda, 30 september 2023
- EMELIE SKA PRESENTERA SIN FORSKNING
PÅ FYRA MINUTER
Norrbottnens-Kuriren, 11 november 2023
- TRUMMANDE FORSKARE TAR PLATS PÅ NY SCEN
Hallandsposten, 22 november 2023
- SOFIE MOHLIN ÄR BÄST I SVERIGE
PÅ ATT BERÄTTA OM FORSKNING
Forskning & Framsteg, 23 november 2023

847 GÅNGER NÄMNDDES FORSKARFREDAG, FORSKAR GRAND PRIX, LÅNA EN FORSKARE ELLER PLASTEXPERIMENTET I SOCIALA MEDIER (FACEBOOK, INSTAGRAM, X) UNDER 2023*.

FINANSIÄRER

Ett stort tack till våra nationella samarbetspartners 2023

CARL TRYGGERS
STIFTELSE
FÖR VETENSKAPLIG FORSKNING

Jernkontoret

Sveriges Ingenjörer

Kungl. Patriotiska Sällskapet

Vetenskapsrådet

NATURVETARNA

VINNOVA
Sveriges innovationsmyndighet

Oscar och
Maria Ekmans
Donationsfond

Wenner-Gren Stiftelserna

Kungl. KUNGL. VITTERHETS HISTORIE
OCH ANTIKVITETS AKADEMIE
Vitterhetsakademien

Finansieras av
Europeiska unionen

VETENSKAP & ALLMÄNHET, VA, ÄR EN IDEELL FÖRENING SOM FRÄMJAR DIALOG OCH ÖPPENHET MELLAN ALLMÄNHET OCH FORSKARE

Vi arbetar för att åstadkomma samtal om forskning i nya former som engagerar. VA utvecklar också ny kunskap om relationerna forskning – samhälle genom opinionsundersökningar och studier. Medlemmar är drygt 100 organisationer, myndigheter, företag och föreningar. Dessutom finns individuella medlemmar.

Vill du vara med i ForskarFredag eller veta mer om Vetenskap & Allmänhets dialogaktiviteter? Kontakta oss på info@forskarfredag.se

X/Instagram: [forskarfredag](#) & [vetenskapoallm](#)

Facebook: [forskarfredag](#) & [vetenskapoallm](#)

LinkedIn: [vetenskapoallm](#)

TikTok: [vetenskapoallm](#)

YouTube: [vetenskapoallm](#)

Läs mer på:

[v-a.se](#), [forskarfredag.se](#) & [forskargrandprix.se](#)

Vetenskap & Allmänhet

2023/24

VA
BAROMETERN